

שני יחידות במחלת

הגילוי המדהים ביותר שפורסם על-ידי קבוצה מחתרתי עיראקית, שקמה לפני עשר שנים כדי לגרש את האימפריאליזם הבריטי ולחסל את משטרו הרקוב של נורי אל-סעיד. בחפשה אחרי שותף אפשרי פסלה הן את האמריקאים, שותפי האימפריאליזם הבריטי, והן את הסובייטים, הנושאים בחובם אימפריאליזם חדש. תחת זאת בחרו בברית עם ישראל.

כמו כל החלטה מדינית חשובה, היתה גם זו מודרכת על-ידי שר-קול כפול — המעשי והרעיוני.

דבר זה צריך להרתיע את מעצבי המדיניות הישראלית מלהושיט לה עזרה?

התשובה היא: לא. היתרון הגדול של מובצע זה היה בכך שאי אפשר היה להפסיד בו. אפילו הווינו מושיטים עזרה לנסיון-נפל מזהפי כני, היה הדבר כדאי לישראל.

גניח שהמחלת היתה מחוללת מרד בלתי-מוצלח לפני חמש שנים. גניח שאו היה מתגלה שקיבלה עזרה מכרעת מידי ממשלת ישראל. מה היה קורה במרחב?

היה קורה שכל ערבי לאומני ממוסל ועד מארוקו היה נוכח לפתע לדעת שקיים במדינה חב גורם ישראלי. הוא היה נוכח לדעת שישראל אינה ראש-גשר אימפריאליסטי, כפי שהיה נדמה לו עד כה, אלא שותף אפשרי

להיגש עם אדם מארץ-ישראל, אפילו היה חבר המשלחת העיראקית.

אין הסבר הגיוני לגישה זו. כל רכושו של אותו פליט לא הגיע אלא כדי מחירו של כסף אחת של מטוס-סילון, ואילו ההצעה הקטנה ביותר של ההתקשרות עם העיראקים יכלה לחסוך למדינה כמות בלתי-משוערת של נשק יקר, ודם יקר עוד יותר.

כאן אין הגיון. כאן יש משהו אחר. כאן יש המצפון השחור של שודדי אדמות, תסביך תתי-הכרתני עמוק, המונע כעד האחראים למעל מלפועל באופן הגיוני, כהתאם לי אינטרסים של המדינה. זכר העוול שנעשה, זכר האדמה שנשדדה מבעליה, מכרסם בלב הצמרת הי

מיוחד בממשלה. אולם עתה מתגלה שלא זו בלבד שתפקיד היסטורי זה נתון בידי קומץ זעיר של פקידים ממדרגה שלישית, חסרי מעמד ואמצעים, אלא שפקידים אלה הם גם מסוג מסויים מאד.

סיפורו של בן-אפרים אינו משאיר צל של ספק כי ראובן שילוח חיבל בשליחות במזיד ובהכרה צלולה, למן הרגע הראשון. עוד בערב הראשון, כשאך שמע לראשונה על ההצעה העיראקית, ולפני שיכול היה לעשות את הצעד הקטן ביותר לביורו העובד, דחה, ביטל את השיבות ההצעה במחיידי, ייחס לבעליה כחנות בלתי-ישרות והחשיד את השליח עצמו. לאחר מכן הוליד שולל את ראשי המחלת, נעדר מן הפגישות שקבע להם בעצמו, ניתק בכות את הקשר בינם לבין שליחים בישראל, ועשה כל מעשה אפשרי אחר להכשלת המיבצע.

ומתעוררת השאלה: מודע עשה זאת שילוח?

***

אפשר למצוא כמה סיבות אישיות. שילוח נרגז מפני שהועקק באופן בהול ירושלימה, אחרי שיתחו של בן-גוריון עם ידיו של שליח המחלת. סיבה שניה היתה נעוצה באי-רצונם של פקידים ישראליים לס' בול יוזמה אישית פרטיזנית בשטח הנתון למרות הפיאורולית. מאותה סיבה הוכשלה בשעתה שליחותו של אורח ישראלי אחר, שהוזמן לביקור על-ידי גמאל עבד אל-נאצר, וגם שליחותו של חנוס גולדמן, שבא במגע עם כמה אישים ערביים חשובים באמריקה. אך נדמה שחבלתו של ראובן שילוח נבעה ממקור עמוק עוד יותר. שילוח עלה לגולה כאיש הש"י של ההגנה — בימים שהש"י היה קשור קשר הדוק עם האינטלי-ג'נס הבריטי והבולשת הפלשתינאית. לאחר מכן היה שילוח ראש מנגנון-החושך ביש"ר ראל. אין הוא רק איש הש"י מבחינת המקצוע וההכשרה, אלא גם מבחינת הפסיכולוגיה האישית שלו. אל תאמר שילוח, כי אם ש"י-לוח.

טרגדיה היא שכל המגע בין ישראל ועמי ערב מסור לטיפולם הבלעדי של חתיקי הש"י, הרואים את העולם מבעד לחור המגן עול של מרגלים קטנים, שלחמו כל חייהם נגד הערבים, שאינם מסוגלים להתקשר עם מנהיגים לאומיים ערביים אלא רק עם סוכני-נים, מרגלים שכירים וקוילינגים. מי שמטיל על אנשי הש"י לעצב את המדיניות הישראליה, כמוהו כמטיל על רב-סמל של שרות בתי-הסוהר לפקד על צבא ההגנה לישראל.

ישנו טיפוס מגובש של איש מודיעין: חדון, צר-אופק, זהיר, צמוד לעובדות הקטנות. ישנו טיפוס מגובש של מדינאי: בעלי מעוף, נועז, רחב-אופק, רואה את הנולד, צמוד לרחשי העתיד. זהו דבר והיפוכו. אוי למדינאי השקוע כולו בעסקי מנגנון-החושך, ואוי למדינה הנותנת לאנשי ש"י למלא את מקומם של מדינאים.

אחד הפרטים הקטנים אך האופייניים של הפרשה הוא פחדו הבלוט — החולני כמעט — של שילוח מפני "שירותי-המודיעין של המערב". פחד זה ביצבץ בכמה שיחות עם שליח המחלת וידידו. מתוך פחד זה ביטל פגישות, שלח שליחים חסרי-מעמד, ונמנע בכלל מלפעולה חשובה. זוהי דרך המחשבה העקומה של איש מנגנון-החושך. מעצב לחשוב שדויד בן-גוריון, האדם היחיד במדינה המסוגל (כפי שמוכח ב"פרשה זו) לקבל כל החלטה מדינית שהיא מודרך על-ידי אנשים מסוג זה, ולמעשה משועבד כולו לדרכי-מחשבתם. אך מותר לשאול: האם מקרה הוא?

או שמא הפקיד ביוני כוונת את (המשך בעמוד הבא)

איזו יד אנחנו מושיטים?

ישראלית ופורץ החוצה ככל פעם שהם נתקלים בפליט ארצי-ישראלי.

המשוררים אמרו כי הפשע חוזר תמיד אל בעליו, מדרך את מנוחתו ומבלבל את חושיו. שליחותו של בן-אפרים מזכירה את זו. כל עוד לא נשחרר את עצמנו מתסביך זה, כפי שעשו זאת הגרמנים, לא נוכל לפעול בלב שלם ובנפש בלתי-מיוסצלת.

***

אחד הפרטים המפליאים ביותר בסיפורו של בן-אפרים הוא שמעולם לא טרח איש להכניס לענין את משה שרת — או שרה-חן המוסמך של ישראל. ואילו מנהל משרד-החוק, חלטר איתן, הודיע בצער גלוי שאין לאל ידו לספל בפרשה.

מתוך הפרשה כולה מתגלה כי בשטח החיוני ביותר של מדיניות החוץ הישראלית — הפעולה במדינה הערבי — אין למשרד-החוקין הרשמי דריסת-רגל. במקומו קיים פיקוד אחר לגמרי, בראשותו של ראובן שילוח, הקשור כמישרין עם דויד בן-גוריון. זהו גילוי חשוב. הצבענו לא פעם על העובדה המזעזעת כי למען התפקיד המכריע של דורנו — שבידת טבעית-חוק מסביב למדינה — אין שר מיוחד, אין מיניסטרויון מיוחד ואין תקציב

למלחמת-שיחורו. גם בכשלונה היתה המתרת העיראקית מסוגלת לגשור מעל לתהום הפעורה כיום בין שתי התנועות הלאומניות הגדולות של המרחב השמי — הערבית והערבית. היא היתה בפעם הראשונה קובעת עובדה קיימת של שותפות בין שני העמים. האם סיכוי זה לא היה שווה כל מאמץ, כל קרבן? ומה גם שכל אשר נרש לא הגיע אפילו למחיר ציודו של גודר אחד של צה"ל?

***

הפקידים האחראים הפיצו כמה פעמים את הגירסה כאילו כל התנועה אינה אלא פרי יצירתו של פליט מסויים מארץ-ישראל, בן למשפחה מיוחסת מאד, שרצה כאילו לקבל בצורה זו בחורה את הקרקעות שלו שהופקעו בישראל על-ידי האפסטרופוס של רכוש הנפקדים.

אמנם, טענה זו הופרכה עוד בשלב מוקדם של המשא-ומתן, כאשר הודיעו ראשי המחלת, לפי עצת יודים בישראל, שהם מחזירים מראש על החזרת רכוש זה, כדי למנוע חשדות מגוחכים. אולם עצם השמעת טענה זו אומרת דרשני. כי היא ביצבצה כמה פעמים (ובפעם האחרונה על-ידי שליח מנגנון-החושך במסיבת-עיתונאים, שקיימנו לא מכבר לביורו הפרשה) והיא מטילה אור גם על סירובו המוחלט של הפקיד הישראלי

מבחינה מעשית סברו ראשי המחלת כי השותף הישראלי רצוי מפני שיש בכוחו להושיט את העזרה המוחשית הדרושה (בסיס צבאי, משוריים, נשק וכסף) ומפני שאינו די חזק כדי לשעבד את עיראק, מבחינה רעיונית עמד לנגד עיניהם האידיאל השמי, אותו ינקו מספריהם של היסטוריונים ערביים כמו פיליפ חיתי, ואולי בעקיפין גם מפרסומים מסויימים שהופיעו בישוב העברי בארץ-ישראל ערב מלחמת תש"ח.

שליחותו ההיסטורית של בן-אפרים נכשלה. ליתר דיוק: היא הוכשלה. אין טעם לבכות על החי לב שנשפך, אפילו מחירו דם. אולם חובה היא לברוק מודע קרה מה שקרה. אף שהיינו עדים לפרשה זו מקרוב, ואף שנצטבר בלבנו זעם של שנים, נשתדל לעשות זאת ללא טינה אישית.

***

בצדיקו המכשולים יכולים לשאול: מנין לכם כי אמנם יכלה מחלת זו לחולל מהפכה בעיראק? שמא לא ייצגה אלא פלג קטן של התנועה הלאומית העיראקית? הם מהסתיאים את המטרה. מעולם לא טען איש כי אמנם היתה הצלחתה של מחלת זו מובטחת. ידענו כי הצמרת שלה כללה כמה מבעלי השמות המפוארים ביותר של עיראק. ידענו כי ראשי המחלת ניהלו גם מפלגה חוקית, בעלת 80 אלף חברים, והי ציאו עתון יומי. בן-אפרים עצמו נבחר בכינוס של 150 אל, שהוצגו כ"ראשי תאים". אך יתכן כי כל זה היה מעט מדי. אולם ההאשמה המוחצת נגד ממשלת ישראל היא אחרת לגמרי: שמעולם לא עשתה שום נסיון אף לברר מה כוחה של המחלת. ראשי המחלת, שהודיעו מראש על נכונותם לבוא בחשאי אפילו לישראל כדי להיגש כאן עם ראש-הממשלה, לא הוזמנו. הולינו אותם שולל פעם אחרי פעם, קבעו עמם פגישות בארצות שונות שבוטלו ללא הודעה מוקדמת, שלחו להם שליחים בלתי-מוסמכים וחסרי מעמד, התיחסו אליהם בבוז ובבזלזול עוד לפני שהיה מגע ממשי. למקרא סיפורו של בן-אפרים מתגבב ללב החשד שהפקידים האחראים בישראל לא חששו שמא התנועה קטנה מדי, אלא להיפך, הם חששו שמא התנועה כה רצינית שאי אפשר להתעלם ממנה ולשללה במחיידי.

הם פחדו לברר את האמת על ממדי המחלת, למען לא יצטרכו לגשת לפעולה רצינית. והסיבה לפחד תתי-הכרתני זה, היא המפתח לסוד כולו.

***

אלם אפילו נניח לרגע כי מחלת זו לא היתה מסוגלת לחולל בהצלחה את המהפכה המקחה בעיראק — האם היה